

MASOFAVIY TA'LIM SHAROITIDA O'Z-O'ZINI NAZORAT QILISH KO'NIKMALARINING SHAKLLANISH BOSQICHLARI

*ISFT university Samarqand filiali Pedagogika yo'nalishning
1-bosqich magistr talabasi **Yusupova Dilafruz Muhammad qizi***

Annotatsiya: Mazkur maqolada masofaviy ta'lim sharoitida talabalarda o'z-o'zini nazorat qilish ko'nikmalarining shakllanish jarayoni va uning bosqichlari ilmiy-nazariy jihatdan tahlil etilgan. O'z-o'zini nazorat qilish ko'nikmalarining mohiyati, ularning metakognitiv faoliyat bilan bog'liqligi yoritilib, har bir bosqichning pedagogik xususiyatlari asoslab berilgan. Tadqiqot natijalari masofaviy ta'lim jarayonida talabalarning mustaqil ta'lim olish kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: masofaviy ta'lim, o'z-o'zini nazorat qilish, mustaqil ta'lim, metakognitiv ko'nikmalar, refleksiya, ta'lim bosqichlari.

Kirish

Globalashuv va raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi ta'lim tizimida tub o'zgarishlarni yuzaga keltirdi. Ayniqsa, masofaviy ta'lim shaklining keng qo'llanilishi talabalarning ta'lim jarayonidagi rolini sezilarli darajada o'zgartirdi. Endilikda talaba faqat bilim oluvchi emas, balki o'z ta'lim faoliyatini mustaqil rejalashtiruvchi, boshqaruvchi va nazorat qiluvchi subyekt sifatida namoyon bo'lmoqda. Masofaviy ta'limda auditoriya nazoratining cheklanganligi, o'qituvchi bilan bevosita muloqotning kamligi talabaning o'z-o'zini nazorat qilish ko'nikmalariga bo'lgan ehtiyojni yanada oshiradi. Agar talaba o'z bilim darajasini baholay olmasa, xatolarini aniqlamasa va ularni bartaraf etishga intilmasa, masofaviy ta'limning samaradorligi pasayadi. Shu sababli o'z-o'zini nazorat qilish ko'nikmalarini shakllantirish masofaviy ta'lim tizimining muhim pedagogik vazifalaridan biri hisoblanadi.

Ilmiy adabiyotlarda o'z-o'zini nazorat qilish talabaning metakognitiv faoliyati bilan uzviy bog'liq jarayon sifatida talqin etiladi. Bu ko'nikmalar bir zumda

shakllanmaydi, balki muayyan rivojlanish bosqichlari orqali tarkib topadi. Mazkur maqolada aynan shu bosqichlarning mazmuni va ularning masofaviy ta'limdagi ahamiyati yoritiladi.

O'z-o'zini nazorat qilish ko'nikmalarining mazmuni. O'z-o'zini nazorat qilish — bu talabaning o'z o'quv faoliyatini kuzatishi, baholashi va tahlil qilishi orqali bilim sifatini oshirishga qaratilgan ongli faoliyatidir. Masofaviy ta'limda bu ko'nikmalar quyidagi jihatlarni qamrab oladi. Bular, o'quv maqsadlarini tushunish va aniqlash; o'quv faoliyatini rejalashtirish; topshiriqlarni bajarish jarayonida o'zini tekshirish; natijalarni baholash; refleksiya va xatolar ustida ishlash.

O'z-o'zini nazorat qilish ko'nikmalarining shakllanish bosqichlari 3tani tashkil qiladi.

1-bosqich: Tashqi nazoratga tayanuvchi bosqich

Bu bosqichda talaba asosan o'qituvchi va ta'lim platformasi tomonidan berilgan ko'rsatmalarga amal qiladi. Avtomatlashtirilgan testlar, aniq baholash mezonlari talabaning dastlabki o'z-o'zini nazorat qilish faoliyatini shakllantiradi.

2-bosqich: Qisman mustaqil nazorat bosqichi

Talaba o'z bilimini o'qituvchi bahosi bilan solishtirib, xatolarini anglay boshlaydi. Refleksiya elementlari paydo bo'lib, o'z ustida ishlash ehtiyoji kuchayadi.

3-bosqich: To'liq ongli va mustaqil nazorat bosqichi

Bu bosqichda talaba o'z ta'lim faoliyatini mustaqil boshqaradi, bilimlarini tanqidiy tahlil qiladi va rivojlanish strategiyasini belgilaydi.

Masofaviy ta'lim sharoitida o'z-o'zini nazorat qilish ko'nikmalarining shakllanishi talabaning mustaqil ta'lim faoliyatini muvaffaqiyatli tashkil etishida hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, o'z-o'zini nazorat qilish ko'nikmalari tasodifiy yoki o'z-o'zidan vujudga kelmaydi, balki muayyan pedagogik shart-sharoitlar asosida, izchil va bosqichma-bosqich shakllanadi. Ajratib ko'rsatilgan bosqichlar — tashqi nazoratga tayanuvchi, qisman mustaqil va to'liq ongli o'z-o'zini nazorat qilish bosqichlari — talabaning ta'lim jarayonidagi faolligi va mas'uliyat darajasining izchil ortib borishini

ifodalaydi. Har bir bosqich keyingisining shakllanishi uchun zarur poydevor bo'lib xizmat qiladi. Ayniqsa, to'liq ongli nazorat bosqichiga erishgan talaba o'z bilimini tanqidiy baholay oladigan, xatolar ustida mustaqil ishlaydigan va o'z ta'lim strategiyasini belgilay oladigan shaxs sifatida namoyon bo'ladi.

Masofaviy ta'limda o'z-o'zini nazorat qilish ko'nikmalarining rivojlanishi nafaqat akademik natijalarni yaxshilaydi, balki talabalarda mas'uliyat, intizom, o'ziga bo'lgan ishonch va reflektiv tafakkur kabi shaxsiy sifatlarning shakllanishiga ham xizmat qiladi. Shu sababli masofaviy ta'lim jarayonini loyihalashda o'z-o'zini nazorat qilishning bosqichli rivojlanishini hisobga olish, o'qituvchilar tomonidan yo'naltiruvchi va qo'llab-quvvatlovchi mexanizmlarni yaratish muhimdir.

Xulosa qilib aytganda, masofaviy ta'lim tizimida o'z-o'zini nazorat qilish ko'nikmalarini bosqichma-bosqich shakllantirish ta'lim sifatini oshirish, talabaning mustaqil ta'lim olish kompetensiyalarini rivojlantirish va raqobatbardosh mutaxassis tayyorlashning muhim pedagogik sharti hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Zimmerman B.J. Self-Regulated Learning and Academic Achievement. – New York, 2002.
2. Pintrich P.R. Motivation and Self-Regulated Learning. – London, 2004.
3. Moore M., Kearsley G. Distance Education: A Systems View. – USA, 2012.
4. G'afforov A. Masofaviy ta'lim pedagogikasi. – Toshkent, 2021.